

**COVID-19 EPIDĒMIJAS IETEKME UZ VESELĪBAS APRŪPES
SISTĒMU UN SABIEDRĪBAS VESELĪBU LATVIJĀ;
VESELĪBAS NOZARES GATAVĪBAS NĀKOTNES EPIDĒMIJĀM
STIPRINĀŠANA**

VPP-COVID-2020/1-0011

23.10.2020.

Anda Ķīvīte-Urtāne, Dr.med.

RSU Sabiedrības veselības un epidemioloģijas katedras docente

RSU Sabiedrības veselības institūta vadošā pētniece, zinātniskās padomes locekle

Piecas darba pakas (DP)

Prof.
Anita
Villeruša

1.DP - COVID-19 ietekme uz veselības aprūpes sistēmu; pieredze un nākotnes risinājumi

Prof.
Elmārs
Rancāns

2.DP - Psihiskā veselība un psiholoģiskā noturība, un ar to saistītie faktori Latvijas iedzīvotāju vispārējā populācijā COVID-19 pandēmijas laikā un pēc tās, virzieni situācijas menedžmentam nākotnē

Prof.
Gunta
Lazdāne

3.DP - Izmaiņu nepieciešamības identificēšana reprodūktīvās veselības aprūpes pakalpojumu nepārtrauktības nodrošināšanai un iedzīvotāju riska uzvedības mazināšanai COVID-19 laikā un pēc tās

Vad.pētn.
Ieva Reine

•4.DP - COVID-19 ietekme uz Latvijas iedzīvotāju grupām vecumā virs 50 gadiem: ieteikumi veselības un sociālo seku mazināšanai un sagatavotībai iespējamām krīzēm nākotnē

Prof.
Dace
Gardovska

•5.DP - SARS-CoV2 ietekme uz bērnu veselības aprūpes sistēmu Latvijā

1.darba paka

Uzdevumi

Novērtēt primārās, sekundārās un terciārās veselības aprūpes pakalpojumu izmantošanu pacientu ar noteiktām hroniskām neinfekcijas slimībām vidū

Izpētīt Latvijas zobārstu gatavību ieviest minimāli invazīvas kariesa ārstēšanas metodes

Novērtēt neatliekamās medicīnas pakalpojumu labās prakses un izaicinājumus

Izpētīt starptautisko un nacionālo cilvēktiesību principu piemērošanu

NVD un NMPD (un SPKC)
sekundāro datu analīze

Padziļinātās intervijas (70 gab.)
ar ģimenes ārstiem, ārstiem
speciālistiem, zobārstiem,
stacionāru vadītājiem, klientu
aprūpes servisa darbiniekiem,
katastrofu medicīnas
profesionāļiem, pacientu
organizāciju pārstāvjiem

Zobārstu (n=370/1524) aptauja

Normatīvo aktu analīze

Selektīvā
kariozo audu
izņemšana

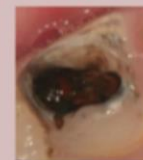
Hall kroņi

Silanti

Augstas fluorīdu
koncentrācijas
laka

Nerestoratīvā
kariesa
ārstēšana

Uzdevumi

Depresijas, trauksmes, distresa, pašnāvības domu izplatība un saistītie personīgie un sociālie faktori

Psihiskā izturība, psiholoģiskā distresa pārvarēšana

Riska apzināšanās, iedzīvotāju uzvedība saistībā ar ieviestajiem epidemioloģiskās drošības pasākumiem

Ticība sazvērestības teorijām, uzticēšanās institūcijām

Izmaiņas ikdienas dzīvē - fiziskās aktivitātes, alkohols, smēķēšana, seksuālās attiecības, uztura paradumi, ģimenes un sociālās attiecības, vardarbība ģimenē

Pan-Hellenic Medical Association, Aristotle University of Thessaloniki (Grieķija);
University of Konstanz (Vācija)

Nacionāli reprezentatīva 18-74 gadus vecu iedzīvotāju interneta aptauja (n=2608)

Matemātiskā modelēšana (SEM jeb *Structural equation modeling*)

Zinātniskā konference “Psiholoģiskie resursi un riska faktori iedzīvotāju veselībai COVID-19 apstākļos. VPP pētījumi praksei”

Konferencē *Psiholoģiskie resursi un riska faktori iedzīvotāju veselībai COVID-19 apstākļos. VPP pētījumi praksei* tiks prezentēti Valsts pētījumu programmu pirmie rezultāti ar mērķi rosināt starpdisciplināru diskusiju par tiem.

Norises laiks: ceturtdien, 22. oktobrī, plkst. 11.45–17.00

Norises veids: tiešsaistē (*Zoom*)

**PSIHOLOĢIJAS
DIENAS**

2.darba paka

19% - distress vai klīniskā depresija ārkārtas situācijas laikā
(11% - to vidū, kuri nekad nav ārstējušies)

5% ārkārtas stāvokļa laikā domas par pašnāvību (no tiem, kuri nekad nav ārstējušies)

27% respondentu, kuriem agrāk ir bijis kaut viens pašnāvības mēģinājums, domas par pašnāvību pieauga

Efektīvākās pašpalīdzības stratēģijas = efektīva laika plānošana, darba un atpūtas režīma sabalansēšana, pilnvērtīgs miegs = psiholoģiskā noturība

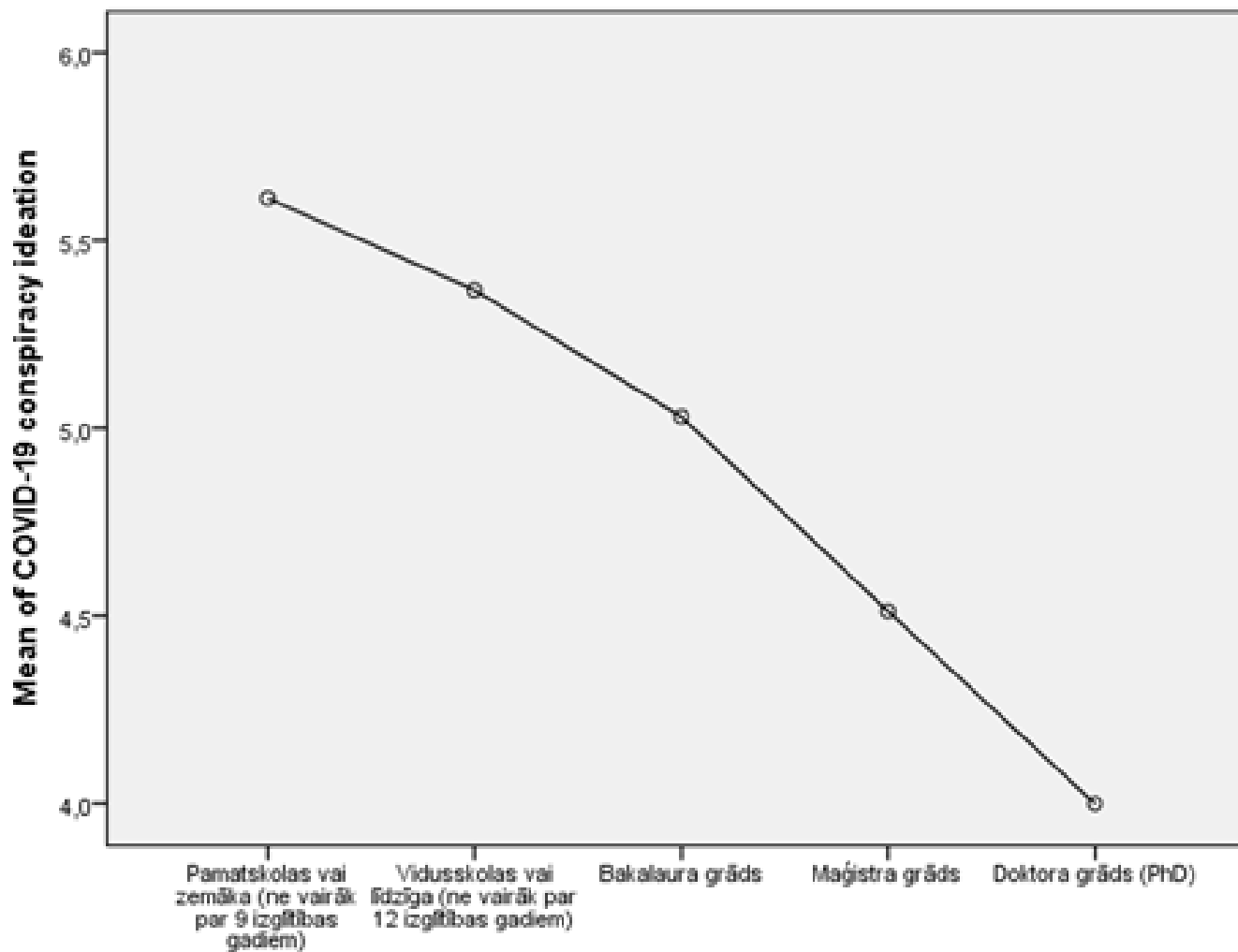
Uzticēšanās VM, valdības informācijai (mazāk – informācijai medijos) = preventīvas uzvedības praktizēšana

24% šaubās par to, ka vīruss eksistē

Kas uzskata, ka COVID-19 bīstamība ir daudzkārt pārspīlēta, ka situācija nav tik nopietna = mazāk iesaistās preventīvo pasākumu ievērošanā

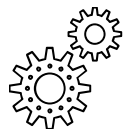
Sievietes vairāk tic sazvērestības teorijām, tomēr biežāk iesaistās preventīvo pasākumu ievērošanā

2.darba paka

Kāda ir Jūsu izglītība?

Uzdevumi

Ietekme uz grūtniecības aprūpi, kontracepciju un abortu

Ietekme uz nedrošu seksu un izmeklējumu veikšanu HIV un STI diagnosticēšanai

Ietekme uz vardarbību ģimenē

Ietekme uz grūtnieču, viņu partneru un veselības aprūpes profesionāļu, kuri sniedz grūtniecības, dzemdību un pēcdzemdību aprūpes pakalpojumus, psiholoģisko labklājību

Ghent University (Beļģija);
London School of Hygiene and
Tropical Medicine (Anglija),
Pasaules Veselības organizācija

18+ gadus vecu iedzīvotāju
interneta aptauja (n=1173)

10 daļēji strukturētas padziļinātās
intervijas ar veselības aprūpes
pakalpojumu sniedzējiem

12 fokusgrupu diskusijas ar
sievietēm pēcdzemdību periodā,
viņu partneriem un veselības
aprūpes pakalpojumu sniedzējiem
(vecmātes, ginekologi dzemdību
speciālisti).

3.darba paka

COVID-19 neietekmēja
prezervatīvu un vēlamās
kontracepcijas pieejamību

40% grūtnieču kavēja vai atcēla
plānoto vizīti

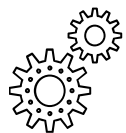
33% nedēļnieču
neieradās/pārcēla pēcdzemdību
aprūpes vizīti

25% atzīmē, ka nevarēja dg HIV
vai citas STI

15% atcēla vai kavēja ar HIV
saistīto veselības aprūpi, bet
33% atzīmēja, ka uzlabojās
antiretrovirālās terapijas
pieejamība

Vebinārs par projekta
rezultātiem ārstiem,
sabiedrības veselības
speciālistiem un citiem
interesentiem – **27.novembrī**.

Uzdevumi

Paradumi, attieksmes, ekonomiskie un psihosociālie aspekti iedzīvotāju grupās vecumā virs 50 gadiem

Neaizsargātākās grupas attiecībā uz psihisko veselību, sociālo izolāciju, sociālo un veselības nevienlīdzību un pandēmijas ietekmi indivīda līmenī

Zināšanas un paradumi attiecībā uz veselības aprūpes pakalpojumu izmantošanu, aprūpētāju izvēli un pieejamību

Munich Center for Economics of Ageing, Max Planck Institute for Social Law and Social Policy (Vācija)

Mājsaimniecības aptauja, randomizēta reprezentatīva atlase (n=1255 pirms ārkārtas situācijas un n=1000 pēc)

10–12 padziļinātās intervijas ar personām vecumā virs 50 gadiem

4.darba paka

Telefonkonsultācijas tika izmantojuši visi, kam tas bija vajadzīgs, arī e-receptes „pazina” visi, kuriem tas bija aktuāli

Ar zināmajiem (pagarināmajiem) medikamentiem un to saņemšanu problēmu nebija

Videosakari (un datorsakaru programmas) netika atzīti par izmantotiem - iemaņu trūkuma, rocības dēļ

Problēmas ar pierakstu rindā analīžu nodošanai; cenšas atlikt, baidoties no COVID pacientiem

Pieraksts elektroniski nedarbojās, sazvānīt vienoto pieraksta tālruni - „neiespējamā misija”. Reāli termiņi pārcelti 3-5 mēnešus

Vecuma grupā 70+ samiernieciska attieksme pret nāves iespēju: jāmirst kādreiz būšot visiem, jaunamiem jādžīvo... Žēl, ka tālākos mazbērņus tik reti šogad redzēja

Ar zālēm zobā 3-kārt pārstaigāts laiks

Sākotnēji - sapratne pret slimnīcu dīkstāvi draudošo pandēmijas šausmu gaidās; tagad nav saprotama karantīnas situācija slimnīcās. Nav iespējams apciemot pat smagi slimos. Sāk izplatīties runas par ļaunprātībām no mediķu puses, ka slimnīcās notiek kas slēpjams.

Uzdevumi

SARS-CoV-2 inficētu bērnu epidemioloģiskais un klīniskais raksturojums

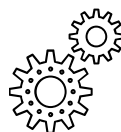
SARS-CoV-2 inficēto bērnu ģimeņu ar veselību saistītās dzīves kvalitātes izmaiņas

COVID-19 post-virālais sindroms bērniem un slimības ilgtermiņa iznākumi

Bērnu psihoemocionālais stāvoklis pirms COVID -19, slimības laikā un pēc tās; gan stacionāra, gan ambulatorā etapā

Infekcijas tiešā un netiešā ietekme uz bērniem ar noteiktām hroniskām saslimšanām

Klīniskā bāze – BKUS, izveidots COVID-19 pacientu Ambulatorais kabinets un Konsultatīvais tālrunis

SARS-CoV-2 inficēti bērni (n=35)

15-20 daļēji strukturētas padziļinātās intervijas ar bērnu, kuriem diagnosticēts COVID-19, vecākiem

10 daļēji strukturētas padziļinātās intervijas ar bērniem (10+ gadi), kuriem diagnosticēts COVID-19

Bērni ar hroniskām slimībām (100 astmas, 25 cistiskās fibrozes, 100 diabēta, 15 iekaisīgo zarnu sindroma pacienti)

COVID-19 simptomi bērniem pasaulē un Latvijā

%	ASV 64 bērni	Eiropa (582 bērni no 21 valsts)	Meta-analīze (28 pētījumi 1614 bērni)	ASV (Massachus. 67 bērni)	UK (651 bērns, 138 slimnīcas)	LV (30 bērni)
Drudzis	56	65	48	51	70	46
Klepus	75	54	40	46	30	23
Galvassāpes	56	28	13	26	15	23
Kakla sāpes	25	54	14	34	8	20
Elpas trūkums	27			16	30	3
Rinoreja				28	14	27
Muskuļu sāpes	23		14	28	31	3
Gastrointestināli simpt.	16	22	10	6	32	15
Ožas un grašas zudumi				20		12
Drebuļi	8			8.2		
Nogurums			8	4	28	23

5.darba paka

9 stacionēti, tikai 2
Neatliekamās palīdzības
nodaļas līmenī

1 bērnam smaga neiroloģiska
simptomātika – atkārtotas
krampju lēkmes, izteiktas
galvassāpes; 1 bērns bija orgāna
transplantāta pacients

Vidējais stacionēšanas ilgums 9
dienas, to ietekmējuši sociāli
iemesli 1 bērnam un 2 pacienti
ar smagāku slimības gaitu

Bērni galvenokārt inficējušies
ģimenēs, ciešos kontaktos, nav
neizsekojamu inficēšanās
gadījumu

Emocionālais piesātinājums; no
ietaupījumiem līdz kredītiem;
plašs sociālā atbalsta tīkls; bet
arī sociālā atraidījuma pieredze;
mājokļa resursi; attiecības
ģimenē

No 32 analizētiem pacientiem 9 (28%) ir saglabājušies simptomi: ilgstoša subfebrilitāte, periodiskas iepriekš nebijušas galvassāpes, ilgstošs nogurums, samazināts aktivitātes līmenis, sāpes locītavās, ožas un garšas izmaiņas, ilgstoša hematūrija, ilgstoša nemainīga limfadenopātija

Paldies!

anda.kivite-urtane@rsu.lv

<https://www.rsu.lv/projekts/covid-19-epidemijas-ietekme-uz-veselibas-aprupes-sistemu-un-sabiedribas-veselibu-latvija>